

de schouw

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

lenteschouw 1974

21e jaargang nr. 1

21 maart 1974

INHOUD

- 1 Wandelings in de mist . . . . . D.G.S. de V.
(foto: J. v.d. Schoor)
- 2 Winter Hoge Veluwedag 19 jan. 1974 N. Prakke-Kley
(foto: D.J. Aalders – tekening prenten: J. Planta)
- 5 Concept-jaarverslag van de secretaris over 1973
- 6 Jaarprogramma 1974
- 6 Het wel en wee van de dennenscheerder
na de beide orkanen . . . . . D. Doom
(foto's: R.I.N.)
- 8 Bescherming van inheemse planten
en dieren . . . . . Joh. Bolman
- 10 Impressies
van een voorjaarstocht . . . . M.H. de Gooijer-v.d. Hert
(foto's: P.G.A. Timmerbeil en J. v.d. Schoor)
- 12 In 't verleden ligt het heden . . . . . A. Langenbach
- 15 Een zeldzame plant op "De Hoge Veluwe" v.M.d.R.
- 15 Bijeenkomsten Camerajagersgilde . . . . . J. Kammeijer
- 16 Museumnieuws
- 17 Waarnemingen bij merels . . . . . Chr. van Orden
- 19 Valkeniersjaarboek 1972 . . . . . B.S.
- 20 Bestuursmededelingen

---

de schouw

Orgaan van de Vereniging 'Vrienden van De Hoge Veluwe'

Redactie: Mevrouw E.H. Prakke-Kley, Mevrouw W.M.C. Vogelzang-Gieske, Ir. W. James, B.E. Schöffner.

Alle correspondentie aan: Redactie van De Schouw, p/a Mevrouw E.H. Prakke-Kley, Zonneheuvelweg 20, Oosterbeek.

Vaste medewerkers: Mejuffrouw M. Dijkstal, Jkvr. E. Feith, Mejuffrouw W.A. Laseur, de heer E. Beumer en de Fotowerkgroep.

Alle kopij zenden liefst getypt in twee-voud 5 weken vóór de seizoenswisseling. Kopij wordt alleen op verzoek teruggezonden.

**Foto omslag:
Bloeiwijze Berk
D.J. Aalders**

Wandeling in de mist

Op een van de kortste dagen van het jaar, zo tussen Kerst en nieuwjaarswensen in, kregen we deze typerende beschrijving van een winterwandeling in de tijd van benzineschaarste.

Het verlangen naar de Hoge Veluwe is even onweerstaanbaar als het trekken van de golven van de zee. Zó voelden mijn vrouw en ik dat trekkend verlangen op de laatste zondag van het jaar: weer of geen weer – wij moesten gaan. Nu is dat op een autoloze zondag niet zo eenvoudig; gewend – of beter gezegd verwend – als wij tot voor kort waren zó – maar in de auto te stappen. Oude, reeds lang niet meer geldige, busverbindingen diepten wij op. Het geluk was echter met ons: in de vroege morgen haalden wij een bus Eerbeek-Apeldoorn, en – na enig wachten – troffen wij een bus Apeldoorn-Hoge Veluwe.

De trouwe wachter bij het hek Hoenderloo knikte ons bemoedigend toe. "Daarginds", zo zei hij met een zwaaiend armgebaar, "is alleen maar mist." De weg strekte zich amper enkele tientallen meters voor ons uit; de bomen met omhoogwringende takken wachtten roerloos; er was geen begin en geen einde. Enkele wandelaars, van tijd tot tijd een jeugdige fietser – meer hebben wij niet ontmoet. Wonderlijke geluiden hoorden wij om ons heen; stonden wij stil om te luiste-

ren, dan tikten alleen de druppels van de takken op de grond, en niets meer. – Zó te wandelen van Hoenderloo naar Otterlo, en terug van Otterlo naar Hoenderloo, geeft een stil genieten, een doordringen van dat trekkend verlangen één met de natuur te zijn.

Toegegeven: er klopte iets niet met onze berekeningen. In Hoenderloo teruggekeerd, wachtend op de bus naar Apeldoorn, voelden wij de ijzige kilte. De Directie van de V.A.D. zal vermanen: "Onze bussen rijden, ook zondags, over de gehele Veluwe; zo ook vanuit Arnhem, Ede en Apeldoorn naar de Hoge Veluwe. De volledige dienstregeling van de V.A.D. kost slechts 75 cent.... De bussen lopen echter op tijd: U moet uw wandeling daarnaar richten."

De V.A.D.-Directie heeft gelijk – maar als men wandelt op De Hoge Veluwe, in de hivering van de grondeloze mist, met alleen wonderlijke geluiden om zich heen..., waar blijft dan het begrip tijd, op die laatste zondag van 1973?

Eerbeek

D.G.S. de V.

Winter Hoge Veluwedag

19 januari 1974

N. Prakke-Kley

In tegenstelling tot deze "koude" betiteling, loop je toch al warm aan, want die dag betekent:

- * een vuur om je handen te warmen;
- * een kop lekkere hete erwtensoep of koffie;
- * een laaiend geanimeerd gezelschap (want anders kom je niet op zo'n midwinterdag)
- * en per slot: rode blozende wangen wangen van een pittige wandeling.

En ook zonder deze sportieve genoegens was het vooruitzicht van een lezing van de heer Klein al genoeg om vele leden deze dag naar De Hoge Veluwe te doen gaan.

Zijn thema was dit keer:

SCHOONHEID EN VENIJN

De uitbundige schoonheid en de geheimzinnige krachten in het plantenrijk hebben de mens door alle tijden geboeid.

De bloembestuing is een ingenieus verlopend proces, waarbij de vaak perfecte samenwerking tussen de bloemen en hun bestuivers ons telkens weer verbaast.

Ook de vele plantengiften lieten niet na op de mens een diepe indruk te maken.

De uit de menselijke beschouwing geziene *schoonheid* van de bloei en het in vele planten voorkomende gif, het *venijn* dus, lijken wel zeer tegengestelde polen. Wij weten, dat de bloei van de plant geheel in dienst staat van zijn voortbestaan. Wat te zeggen dan over de grote verscheidenheid in plantengiften, die zich evenals de bloemen in de loop van miljoenen jaren hebben ontwikkeld. Wat te zeggen van de welriekende en onwelriekende geuren, de vele smaakjes, aangenaam, minder aangenaam tot uitgesproken vies, die het plantenrijk met zich draagt. Doornen en stekels zijn in de plantenwereld veel voorkomende vormen. Wie kent niet de geniepige prikken van de brandnetel? Wij weten maar al te goed hoe wij zintuigelijk reageren op stekels, doornen en op planten die als giftig bekend staan. Wij benaderen ze op zijn minst omzichtig en niemand denkt eraan om een gifplant of giftige bessen te nuttigen. Ook de onwelriekende of niet in ons smaakpatroon

passende zullen wij laten staan. Ook bij de dieren zien wij accepteren en afwijzen. Wat de een niet lust of kan verteren, strekt de ander tot voedsel. Prairies en steppen werden bevolkt door een menigte van dieren die zich specialiseerde op de vertering van kiezelzuurhoudende grassen. Wij weten, de mens en vele dieren zijn hiertoe niet in staat. Het baarde opzien, toen uit een Afrikaanse

chrysanthemumsoort een extract werd bereid dat voor insecten dodelijk blijkt te zijn. Deze stof, pyrethrum, is giftiger dan paration. Gaat men uit van de gedachte, dat er in het planten- en dierenrijk in de zucht tot zelfbehoud een voortdurend streven is om de middelen te vinden dit behoud zeker te stellen, dan is het alleszins begrijpelijk dat het heel verleidelijk is om ook in het plantengif, de geuren, smaken en allerhande stekelig gedoe het doel te zien dat de middelen heiligt. Wanneer wij ons voorstellen dat de planten zich van chemische en mechanische wapenen bedienen, dan mogen we aannemen, dat zo'n wapen op zich voor een bepaalde plant nooit een volledige bescherming zal geven. Immers, de planteneters doen aan vindbaarheid niet voor de planten onder. De van bladgroen voorziene planten vormen nu eenmaal de voedselbasis voor alle hogere leven, doch een ongebreideld genieten zou tot uitroeiing leiden. Wanneer we de harmonie zien tussen de planten- en dierenwereld in nog niet door de mens verstoorde gebieden, is men geneigd van een "geslaagd" te spreken.

Wij mogen niet voorbijzien aan een ander machtig medium waarvan de planten zich ten behoeve van hun voortbestaan bedienen, namelijk de zaadproductie. Deze productie kan variëren van enkele honderden tot honderdduizenden zaden per plant gedurende een enkele bloeiperiode. Om slechts enkele van deze producenten te noemen: de Korenbloem, Paardebloem, het Jacobs Kruiskruid, de Lisodde, het niet erg beminde Knopkruid en de Orchideeën. Ook hier geldt: "Verschiet niet al je kruit ineens". De kiemkracht van vele aan de bodem toevertrouwde zaden blijft vaak zeer lang bewaard, hetgeen de risico's, waaraan het plantenleven nu eenmaal is blootgesteld, aanmerkelijk verdeelt. Bij gifplanten denkt men vrijwel onmiddellijk aan dood en verderf. Het behoeft lang niet altijd dood en verderf te zijn, zoals u mocht blijken uit hetgeen ik u bij mijn dia's vertelde. Daar het echter onmogelijk is om in dit korte bestek de vertoonde planten opnieuw te bespreken in het algemeen het volgende.

Volgens de gegevens van Bodin en Cheinisse (Vergiften, Wereldakademie 45) is het aantal vergiftigingsgevallen dat voor rekening van de planten komt sedert 1800 gedaald van 90 % tot 7 %. Zij vermelden de klassieke indeling van vergiftigingen. Deze bestaat uit drie groepen. Vergiftigingen teweeggebracht door een onmatig gebruik van een eetbare plant (bijv. specerijen). Door het gebruiken van een plant, die gewoonlijk eetbaar is, maar een vergiftige besmetting heeft ondergaan (moederkoren, de rose dood in Turkije door het eten van met kwikverbindingen bespoten tarwe). Het toevallig of — maar veel zeldzamer — opzettelijk eten van een om zijn giftigheid bekend staande plant.

Het is bekend, dat vooral kinderen nog al eens ten offer vallen door het eten van giftige bessen. Nog onlangs deed zich een ernstig vergiftigingsgeval voor na het eten van paddestoelen door gastarbeiders. Zij hadden ze zelf gezocht en bereid. Onze hedendaagse beschaving spant zich veel en veel te weinig in om de jongeren in de schoolbanken en de ouderen daarbuiten bij het natuurgebeuren te betrekken. Toch verrichten in ons land en daarbuiten pioniers op het gebied van de milieu-opvoeding zegenrijk werk ten behoeve van de mens en de levende natuur.

Ook bij onze huisdieren komen wel vergiftigingsgevallen voor door het eten van giftige planten. De Taxus of Venijnboom bleek de laatste jaren nog al eens de oorzaak van dodelijke ongevallen.

Dat overal op aarde uit gifplanten, ook in deze tijd nog, toverdranken worden bereid, is u wel bekend. Wanneer je echter zo bij toeval bemerkt dat het hier bij ons ook nog gebeurt, wekt dat wel enige verbazing, doch eigenlijk maar heel even. Ligt het helaas nog steeds toenemende gebruik van plantenstoffen, die een korte of langere vlucht uit de aardse zorgen beogen, niet heel dicht bij de toverdrank? Maar alles heeft zijn keerzijde; ook de goede. Wij weten, dat vele plantenstoffen in de geneeskunst worden gebruikt. Ook de dodelijk giftige, die door de geneesheer toegepast een weldaad zijn voor mens en dier. Wij mogen niet vergeten dat dank zij

het intensieve laboratoriumonderzoek over de gehele wereld de chemische structuren van vele, vele plantengiften bekend werden. Dit onderzoek wordt nog steeds voortgezet en nauwgezet wordt naar nieuwe heilzame middelen gezocht. Immers, aan de ontdekking van een chemische formule van een plantensap of plantengif ligt maar al te vaak de bereiding van nieuwe synthetische geneesmiddelen ten grondslag.

Ik noem u er ter herinnering nog enkele. De Slaapbol, het Witte Nieskruid of Dodenwaad, Monnikskap, Herfsttijloos, Podophyllum, Hop, Absint alsem, Wonderboom, St. Jacobskruid, Hennep, Vliegenzwam, Klaverzuring, Tabakspiant, Doornappel, Wolfskers, Vogellijm, Vingerhoedskruid, Peperboompje, Kraaiheide, Bosbes en niet te vergeten de toekruiden uit ons kruidentuintje.

Es steht viel ehrlicher an ein Kraut in den Wiesen gründlich zu erkennen, als die ganze Matte zu überblicken und nit zu wissen was darauf steht.

Paracelsus

De tijd dwong ons tot een einde, hoewel we nog wel veel meer wilden zien en horen wat deze natuurkenner bij uitstek ons vertelde. Hartelijk dank dus met een applaus en we verbeugen ons gewoon weer op een volgende keer.

De beloofde erwtensoep werd uitgedeeld in de Jachtkamer van de Pampel, een gezellige bijeenkomst, die de mogelijkheid bood eens met oude bekenden van De Hoge Veluwe te praten.

De wandelingen na de lunch waren heerlijk. Op de stuifzanden en in het jeneverbessenbos buiten het raster bij Otterlo waren vele prenten te zien.

Vos

Hond

Das (voorpoot)

Concept-jaarverslag van de secretaris over 1973

In het jaar 1973 bestond onze vereniging vijf en twintig jaar, hetgeen het bestuur aanleiding gaf meer activiteiten voor onze leden te organiseren dan gebruikelijk. Bovendien werd onder de enthousiaste leiding van ons bestuurslid, de heer J.C.H. Oudemans, een fotowedstrijd voor bezoekers van het Park gehouden; deze wedstrijd met ongeveer 1500 inzendingen werd een succes en heeft zeker bijgedragen tot verwezenlijking van een van onze doelstellingen, nl. meer bekendheid te geven aan het Nationale Park. Een woord van dank komt zeker toe aan de Stichting Amateurfotografie te Amsterdam voor de steun die zij zo belangeloos heeft gegeven, alsmede aan die firma's die prijzen beschikbaar stelden.

Bestuur

Op de Algemene Ledenvergadering werd de heer J.C.H. Oudemans als bestuurslid herkozen en trad Mevr. W. Ebrecht-van Riemsdijk tot het Bestuur toe.

Leden

In 1973 hebben zich 410 nieuwe leden aangemeld. In aanmerking nemende dat ruim 130 leden door bedanken of overlijden hun lidmaatschap beëindigden, resulteerde dit uiteindelijk in een toename van 1982 leden op 1 januari tot 2265 leden per ultimo december. De verdeling hiervan is als volgt: 1372 hoofdleden, 663 huisgenootleden en 230 jeugdleden.

Vergaderingen

Het Algemeen Bestuur kwam 6 maal in vergadering bijeen, terwijl meerdere bijeenkomsten in kleiner verband plaatsvonden, o.a. bij

het opstellen van de nieuwe statuten voor de vereniging.

De Algemene Ledenvergadering van 24 maart 1973 werd door ruim 110 leden bezocht, die na de vergadering een interessante lezing over Korhoenders door de heer J.A. Eygenraam aanhoorden.

Hoge Veluwe-dagen en andere evenementen

Behalve voor de ledenvergadering kwamen in steeds grotere aantallen onze leden bijeen voor een 5-tal bijeenkomsten, waaronder een Winter Hoge Veluwe-dag; een dag gewijd aan de Nationale Landschapsparken; een lezing over het Park zelf; een dagexcursie naar het Pinetum Schovenhorst en een lezing Van Schaap tot Moeflon, die echter slechts gedeeltelijk kon worden gehouden, omdat op die dag de prijsuitreiking voor de fotowedstrijd veel tijd in beslag nam.

De Schouw

Evenals vorig jaar kwam ons tijdschrift door de goede zorgen van de redactie viermaal uit met interessante artikelen. Het Voorjaarsnummer was zeer uitgebreid in verband met het jubileum. In de redactie deden zich enige wijzigingen voor, terwijl het blad zelf in gewijzigde vorm en lay-out verscheen.

Werkgroep Fotografie

Deze werkgroep was ook dit jaar zeer actief, o.a. met inzendingen (buiten mededinging) aan de fotowedstrijd. Als gewoonlijk werd veel fotomateriaal afgestaan voor illustraties in de Schouw en werd op St. Hubertusdag een album met foto's en een aantal vergrotingen aan het Bestuur van de Stichting aangeboden.

Activiteiten van de leden

Zoals ook vorig jaar werd de balie in het Bezoekerscentrum bij toerbeurt door een aantal enthousiaste leden bezet; het centrum zelf trok meer dan 75.000 bezoekers.

Ook na de tweede zware storm in april werd

door een aantal leden op verzoek van het Park in meerdere percelen het gestreken hout geteld.

In september 1973 startte een langdurige actie onder leiding van ons lid, de heer P.C. van Hoek, met het verwijderen van de dennenopslag. Allereerst werd de grote vlakke ten zuiden van de De Wetweg opslag-vrij gemaakt en daarna de heide langs het Reemsterbos. Ook in 1974 zal deze actie worden voortgezet, mits de door de benzine-distributie gewijzigde omstandigheden zulks mogelijk maken.

Ten slotte dankt het Bestuur al diegenen, die bij het organiseren van bijeenkomsten, het leiden van wandelingen en bij acties ten bate van het Park, hun enthousiasme en kennis hebben ingezet.

Jaarprogramma 1974

zaterdag 20 april

Algemene Ledenvergadering, gevolgd door vertoning van de Vier-projectoren-diaserie, getiteld 'Diarama van De Hoge Veluwe', door de heren A. Berends en J. van der Schoor.

zaterdag 15 juni

Zomer Hoge Veluwedag.
Lezing door de heer Fred F. Hazelhoff; onderwerp: 'Dieren op de Veluwe'.
's Middags fietstocht.

zaterdag 19 oktober

Najaars Hoge Veluwedag.
Causerie door de heer J.W.G. Wittkämper; onderwerp: 'Hoge Veluwe-Varia'.

Nadere bijzonderheden volgen t.z.t. per circulaire.

Introducees zijn van harte welkom.

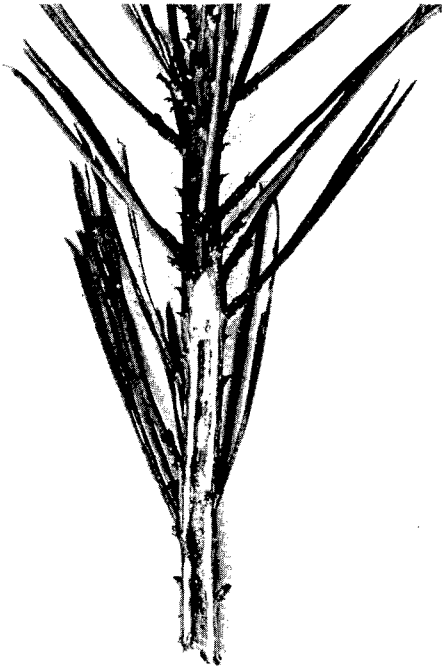

Het wel en wee van de dennenscheerder na de beide orkanen

D. Doom

Nadat de storm van 13 november 1972 met zijn verwoestende kracht grote vlakten met ontwortelde en gebroken dennen achterliet, werd naarstig gestreefd deze ravage tijdig, d.w.z. vóór 15 mei 1973 te hebben geruimd. Deze maatregel is namelijk nodig om schade door de dennenscheerder aan de resterende dennenopstand te voorkomen, in ieder geval te beperken. Toen het ernaar uitzag dat men met uiterste inspanning en met inschakeling van alle beschikbare middelen hierin zou slagen, volgde op 2 april 1973 's middags een orkaan met plaatselijk een nog groter vernielend geweld. De stormvlakten van november werden hierdoor niet alleen vergroot, er werden zelfs nieuwe aan toegevoegd. Alle inspanning en geld aan het ruimen besteed leken vruchteloos te zijn geweest. Het is immers een onmogelijke opgave om binnen een tijdslimiet van nauwelijks 1½ maand ook deze portie hout te verwijderen. Stellen we nu de vraag of het ruimen van het novemberhout achteraf dan toch een vruchteloze arbeid is geweest, dan kunnen we hierop onbetwistbaar met NEEN antwoorden. Om dit te verklaren moeten we de levenswijze van het insect kennen en vervolgens enkele resultaten van onderzoeken, die het R.I.N. in samenwerking met het Bosbouwproefstation op dit gebied hebben verkregen, erbij betrekken.

De kever overwintert voornamelijk in het strooisel. Zodra in februari of maart de temperatuur enige tijd boven de 10° C is, verlaat hij zijn winterverblijf op zoek naar geschikt broedmateriaal, d.w.z. vers gevelde of kwijnende dennestammen. Vinden de kevers dat broedmateriaal niet, dan worden in ogen-

schijnlijk gezonde bomen pogingen gedaan zich in de stam te boren. Vanwege het sterk harsend vermogen van gezonde dennen worden deze kevers of uitgedreven, of ze komen in de harsvloed om. Als blijk van deze activiteit worden op de schors de zg. harstrectertjes aangetroffen. Vinden de kevers voor hun voortplanting echter wel geschikte stammen, dan lukt de poging. Zonder last van de harsstroom te ondervinden boort de kever door de schors naar het hout, waar het wijfje tussen bast en hout een gang in de lengterichting van de stam maakt en aan weerszijden van die gang in nisjes een groot aantal eieren afzet (tot 100 stuks). De uit de eitjes verschijnende larfjes vreten gangetjes die eerst loodrecht op de moedergang, maar later evenwel door elkaar heen lopen (foto 1). Begin juni zijn de larven volwassen en gaan voor hun verpopping in de schors. Vanaf half juni ontstaan uit de poppen de jonge kevertjes, die aanvankelijk wit, maar allengs via beige donkerbruin verkleuren. Zij verlaten dan hun geboorteplaats door zich een weg door de schors naar buiten te knagen. Nadat zij zich nog enige tijd in de zon hebben gekoesterd en opgedroogd zijn, slaan ze de vleugels uit en vliegen bijkans loodrecht omhoog naar de kruinen van staande dennen. Daar boren zij zich in de jonge loten en hollen die uit. Op dit moment begint in feite pas de schadelijke periode van de dennenscheerder. Omdat deze "rijpingsvraat" tot november voortduurt, is het duidelijk dat één kevertje niet met één lot tevreden is. Er worden in die periode vele loten door een kever uitgehold, hoeveel is echter moeilijk vast te stellen. Een deel van de uitgeholde lootjes (foto 2) valt in november bij de eerste rukwinden op de grond, het resterende deel in de winter als gevolg van sneeuw- of ijzeldruk. Deze lootjes blijven in de regel de gehele winter door groen.

Omdat de kevers, zoals eerder reeds is gezegd, nagenoeg loodrecht uit de stam omhoog vliegen, is het duidelijk dat het restant bomen binnen de stormvlakte het ernstigst zal lijden. Van aangrenzende opstanden worden de randbomen doorgaans heviger aange-

tast dan midden in. Ernstig aangetaste bomen vertonen het volgende groeiseizoen de sporen van de aantasting; er ontstaan namelijk uit de slapende ogen aan het eind van een aangevreten lot een aantal dicht op elkaar staande lootjes, die tezamen een toefje of pruikje vormen.

De schade door het insect bestaat hoofdzakelijk uit aanwasverlies van de boom, enerzijds omdat het assimilerend oppervlak is verminderd en anderzijds het tot ontwikkeling brengen van de slapende ogen van de boom extra energie verlangt. Het sterven van dennen als direkt gevolg van een dennenscheerder-aantasting komt praktisch niet voor.

Op De Hoge Veluwe blijkt de aantasting, evenals trouwens in de meeste andere stormgebieden van Nederland, wel mee te vallen. Dit is in eerste instantie te danken aan de voortvarendheid waarmee men het novem-

berhout van de stormvlakten heeft kunnen ruimen. Dit novemberhout blijkt namelijk voor de dennenscheerder zeer geschikt broedmateriaal te zijn geweest, in tegenstelling tot de aprilstammen, waarvan alleen de gebroken exemplaren door de dennenscheerder konden worden benut. Dit aprilhout, dat op dit moment nog niet in zijn geheel van de stormvlakten is verwijderd, levert in het voorjaar 1974 echter welkome broedplaatsen op voor een veel groter aantal kevers dan in 1973, wellicht het 30-voudige!

De volgende maatregelen zijn in 1974 urgent, namelijk het ruimen van alle liggende en kwijnende dennen en, ter bescherming van de staande aanplant, het leggen van een voldoende aantal vangstammen om de voortplantingsdrift van de kevers op te vangen. Door deze vangstammen vóór 15 mei te schillen, kunnen de aantallen kevers tot meer "normale" proporties worden teruggebracht.

Bescherming van inheemse planten en dieren

Job. Bolman

Op 20 oktober l.l. zijn van kracht geworden twee Koninklijke Besluiten tot bescherming van inheemse plante- en diersoorten.

Planten

We noemen de beschermde soorten in de volgorde zoals die in de meeste Nederlandse flora's voorkomt. U kunt ze daarin dus gemakkelijk aantekenen. Dit houdt natuurlijk niet in dat u alle overige plantesoorten als "vogelvrij" gaat beschouwen! Maar door het plukken van onderstaande planten of delen daarvan, door het uitsteken, het onder zich hebben of ten verkoop aanbieden van de soorten of delen ervan maakt men zich voortaan schuldig aan een strafbaar feit, tenzij men een ontheffing kan tonen dan wel de planten zijn gekweekt in tuinen of kwekerijen.

Er zal onder de botanici wel enig verschil van mening bestaan over de gekozen soorten en andere die niet op de lijst staan. Het lijkt ons niet onmogelijk dat de overheid later nog wat verder gaat.

De onder de bescherming vallende planten zijn:

Koningsvaren. Jeneverbes. Zwolse (Heide) anjer. Zonnedauw (alle soorten). Zinkviooltje. Parnassia. Aardaker. Blauwe zeedistel. Primula (alle soorten). Langbladige ereprijs. Marjolein. Veldsalie (geen *Veldsla*, zoals diverse kranten wisten te melden!). Gentiaan (alle soorten van de geslachten *Gentiana* en *Gentianella*). Waterdrieblad. Kleine maagdepalm. Wilde kaardebol (*Dipsacus fullonum* = *D. silvestris*). Alle Klokjés- (*Campanula*)soorten. Spaanse ruiter. Wolverlei (*Arnica montana*). Zwanebloem. Beenbreek. Gewone vogel-

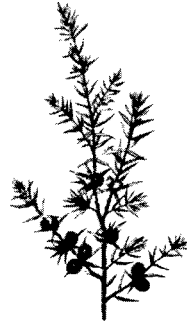
Kievitsbloem

Koningsvaren

Klokgesgentiaan
met Gentiaanblauwtje

Jeneverbes

Ronde Zonnedauw

melk. Knikkende vogelmelk. Daslook. Herfsttijloos. Kievitsbloem. Zomerklokje. Grote muggenorchis. Breedbladige orchis (*Orchis majalis*). Rietorchis (*Orchis praetermissa*). Gevlekte orchis. Vleeskleurige orchis. Harlekijn. Moeraswespenorchis. Welriekende nachtorchis.

Dieren

Onder de bescherming vallen: Bruinvis en Tuimelaar. Hamster, Eikelmuis, Hazelmuis, Egel en alle soorten Vleermuizen. Moeraschildpad, alle soorten Slangen en Hagedissen (ook de Hazelworm is een hagedissoort!). Alle soorten Padden en Kikkers, doch onvolwassen Heikkikkers, Groene en Bruine kikkers (kikkerdril en kikkervisjes) zijn uitgezonderd van de bescherming. Rivierdonderpad, Gestippelde alver, Kleine en Grote modderkruiper, BERPJE, Elrits, Bittervoorn, Meerval, Rivierprik (bescherming geldt voor exemplaren van maximaal 15 cm), Beekprik. Vliëgend hert. Grote vuurvinder. Rivierkreeft. Wijngaardslak.

Al deze dieren mogen niet worden gevangen of gedood en ook poging daartoe is strafbaar, evenals het onder zich hebben of te koop aanbieden, het verontrusten, het verstoren van hol of nest en het bemachtigen van het nest, behoudens een desbetreffende vergunning.

Evenals bij de planten zijn ook bij de diersoorten tevens begrepen de ondersoorten en variëteiten.

Er is dus nu, nadat enkele provincies waren voorgegaan, een landelijke bescherming van een aantal bedreigde soorten van onze flora en (naast Vogel- en Jachtwet) van onze fauna.

Ten behoeve van de uitvoering van beide Koninklijke Besluiten zullen van overheidswege brochures met gekleurde afbeeldingen worden vervaardigd. Of deze t.z.t. ook voor het "publiek" beschikbaar zullen zijn, wordt uit de toelichting op de besluiten niet duidelijk. Het valt wel te verwachten, want ze zullen toch wel niet alleen bedoeld zijn voor het juiste uitdelen van bekeuringen door toezichthoudende ambtenaren. Ook gekleurde wandplaten e.d. dienen er m.i. op vele plaatsen te komen, opdat men b.v. geen Wolverlei voor een Paardebloem aanziet!

Met toestemming overgenomen uit 'Natura' van januari 1974.

Illustraties van I.V.N.

Het in bovenstaand artikeltje genoemde Besluit is ook voor een groot aantal "bewoners" van ons Park van belang. Maar wat zegt een Koninklijk Besluit zonder meer? Op ons allen komt het aan, want hoe goed de controle of de begeleiding ook is, je kunt slecht een koddebeier zetten bij elk zeldzaam plantje of diertje. Maar eigenlijk is een dergelijke waarschuwing voor de "vrienden" overbodig, gelukkig!

In ons Park kunt U van de genoemde soorten verwachten:

a. Planten:

Klokjes, zonnedauw, gentiaan, jeneverbes, beenbreek en gevlekte orchis. Bij Arnica hoort een vraagteken te staan: misschien al helemaal verdwenen en van de rietorchidee is maar één (?) exemplaar gevonden.....

b. Dieren:

Vleermuizen, egels, de adders, de ringslangen, hazelwormen en hagedissen, padden en de heikikkers.

Opgemerkt dient, dat "kikkerdril" e.d. niet beschermd is, omdat het voor veel jeugdigen het eerste contact met de natuur betekent. Binnenkort verschijnt (bij CRM) een geïllustreerd boekje met beschrijving van alle "beschermelingen". We zullen U op de hoogte houden als het boekje verkrijgbaar is.

Red.

Register 1954-1963

samengesteld door Dr. J. de Bloemethans verkrijgbaar

De redactie deelt U mede, dat thans verkrijgbaar is het destijds aangekondigde "Naam- en Zakenregister van De Schouw" betreffende de eerste 10 jaargangen, 1954-1963, zoals Dr. J. de Bloeme, groot vriend van De Hoge Veluwe, in de laatste jaren van zijn leven heeft samengesteld.

Tevens is verkrijgbaar de chronologische inhoudsopgave over dezelfde periode, zoals wijlen Mevrouw J.J. Hacke-Oudemans deze maakte.

Deze 2 exemplaren zijn tegen portiekosten van f 2,50 bij Mevrouw Prakke te bestellen d.m.v. het overmaken van dit bedrag op haar girorekening nummer 1.02.90.78 te Oosterbeek.

Vogelwerkgroep Hoge Veluwe

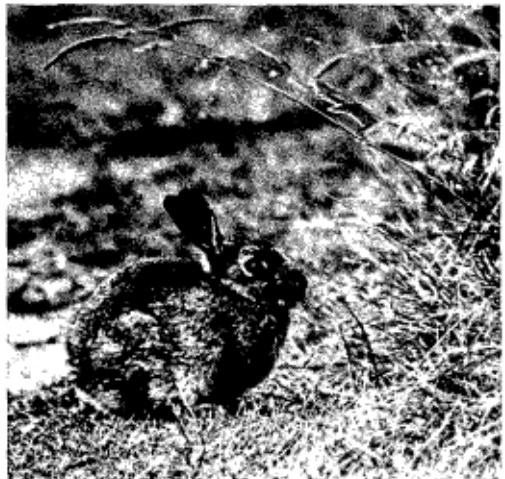
Impressies van een voorjaarstocht 12 mei 1973

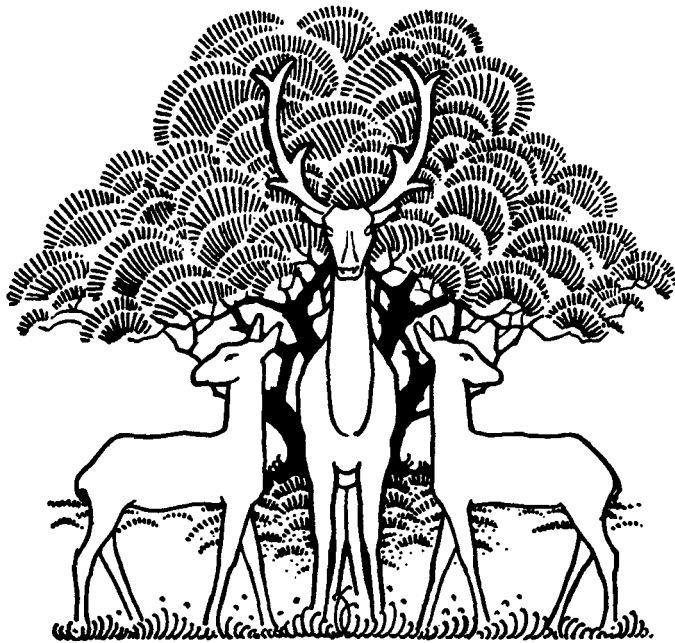
M.H. de Gooijer-v.d. Hert

Al enige tijd koesterden een paar leden van de Vogelwerkgroep de wens een lange veldtocht te maken over De Hoge Veluwe en dan zoveel mogelijk alle levende have (voor zover ons bekend) te noteren. Twaalf mei was het dan zover, dat de liefhebbers om 8 uur bij de ingang Schaarsbergen samen kwamen.

De weergoden waren ons gunstig gezind, na wekenlange storm, kou en regen was het deze dag prachtig zonnig en rustig lenteweer. Gewapend met proviand en in de beste stemming startten we en het bleek al gauw, dat we ogen en oren te kort kwamen. Van alle kanten zongen de vogels. De krenten stonden nog in bloei en staken prachtig af tegen het tere groen van de juist uitgelopen berken.

de schouw

20e jaargang - 1973

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

INHOUD JAARGANG 1973

Nr. 1

blz.

- 1 1947 - 1973
- 2 "Schouw" over 25 jaar Vereniging Vrienden van de
Hoge Veluwe . . . . . D.A. Kramer
- 8 Samenvatting evenementen over de laatste jaren
- 10 Jaarprogramma 1973
- 11 De wintervoorraad van de hamster . . . . . E. Feith
- 13 Territoriale organisatie bij het korhoen . . . . . Ir. W. James
- 16 Nog eens het jachtforum . . . . . B. Schäffner
- 17 De storm van 13 november 1972 . . . . . A. Langenbach
- 22 Jaarverslag van de secretaris over 1972
- 24 Mededeling van de penningmeester
- 25 Sprookje . . . . . J.L. de Boer
- 26 Overpeinzingen over een dode boom . . . . . J. v.d. Schoor
- 27 Zwerfstenen . . . . . S. Boekhoff
- 30 De lustrumfotowedstrijd . . . . . J.C.H. Oudemans
- 30 Resultaat oproep actie vrijwilligers na de stormramp
- 32 Jaarboek van de valkeniers . . . . . Ir. W. James
- 34 Waar bleef uw enquêteformulier? . . . . . J.C.H. Oudemans
- 34 Museum-nieuws

Nr. 2

blz.

37	Ledenvergadering 1973	H.C. Haitink
38	Korhoenders stellen hoge eisen aan hun woongebied	M.H. Sniijders
39	Mos en Bomen	J.W.G. Wittkämper
41	De slagmaaier	W. Ebregt-van Riemsdijk
42	Dag, gewijd aan Nationale Landschapsparken: zaterdag 5 mei 1973	R. Drop
43	Het sprookje van prinses Erica	
44	Erosie in velerlei vormen	S. Boekhoff
45	Nieuws van de camerjagers	
46	Spechten en Rode Bosmieren	E.T.G. Elton
49	De geïntegreerde teeltmethode	E. Feith
52	Persdag	E. Prakke-Kley
53	Operatie 'Sparren-stut'	P.C. van Hoek
55	Museum-nieuws	
55	Bestuursmedelingen	

Nr. 3

blz.

57	Verslag lezing over enkele aspecten van het beheer van het Park door Ir. H. van Medenbach de Rooy	M.H. Sniijders
59	Het observatiebos	H.C. Klein
62	De Japanse parasolden	Ir. H. van Medenbach de Rooy
63	De Dertiende	J. Kammeijer
63	Beste foto's in De Aanschouw	
64	Nationale Parken in verre landen	N. Prakke-Kley
66	Vliegende mieren	B. Schöffner
67	Natuurverarming en natuurbescherming	L. Nagelsmit
69	In 't verleden ligt het heden	A. Langenbach
74	Kwarts	S. Boekhoff
78	De vereniging van vrienden bezocht de Schovenhorst	M. Dijkstal
79	Ons jubileum en het Nationale Park	Ph.A.J. Mees
80	Museum-nieuws	
80	Bestuursmedelingen	

Nr. 4

blz.

- 81 Kerstgroet
- 81 Bestuursmededelingen
- 82 Ik geloof in het volmaakte van al het gebeuren . . . . . B. Schöffner
- 87 Najaars Hoge Veluwedag
  - a. De fotowedstrijd . . . . . G. Beenen
  - b. Heidebeheer en Heideschape . . . . . A. van Wijngaarden
- 98 Vogels . . . . . N. Prakke-Kley
- 99 Excursie Schovenhorst
- 99 Veel toeloop in De Aanschouw
- 100 Nogmaals: De Dertiende..... . . . . B.S.
- 100 St. Hubertusdag . . . . . M.H. Snijders
  - a. Hoge Veluwe een elitair bedrijf
  - b. Fotowerkgroep behaalde weer een 10
- 101 Valkerij . . . . . G.A. van Nie
- 102 Trim U zelf en het Park fit
- 102 Op weg naar De Hoge Veluwedag..... . . . . B.S.
- 104 Museum-nieuws
- 104 Busdiensten van en naar het Park

We volgden eerst de Oostelijke wandelroute en het fietspad tot aan het Karitzkyweggetje, wat ons door mooi gevarieerd bos voerde. In het weiland bij Everwijnsersf stond een reebok ons roerloos te bekijken, konijntjes hippen door het lichte groen van de bosbes en langs het pad stond de bosklaverzuring prachtig in bloei.

Tot onze koffiepauze om half elf noteerden we al 48 vogelsoorten, en toen we onze aandacht richtten op het wat kleinere gedierte, zagen we het zevenstippelig lieveheersbeestje, de mestkever en de grote spinnendoder. Het is wonderbaarlijk te ontdekken wat er allemaal zo leeft op de grond.

Om elf uur werd de tocht voortgezet, door de Delense Start langs het rustgebied tot aan het eind van de Straal. Een geheel ander terrein met zijn eigen charme.

Het is moeilijk te zeggen, wat de meeste indruk maakte: de prachtig begroeide berm langs het zandpad, met het blauw van ereprijs, Revius viooltje, hondsdrif en vergeet-me-nietjes, vermengd met het witte kantwerk van de voorjaarsvroegeling, de om ons heen vliegende heidespanners òf de karakteristieke baltsvlucht van de boompiepers!

De buizerd kringde boven ons hoofd in de strak blauwe lucht en van alle kanten klonk het gejubeld van de veldleeuwerik. We staken een stukje hei over, zagen verscheidene tapuiten en duinpiepers en bewonderden het uitbundig geel van de stekelbrem.

In onze lunchpauze stelden we vast, dat het aantal vogelsoorten al was gestegen tot 54. Maar ook onze laatste etappe, van de Straal tot aan de Deelense Was, bracht ons vele verrassingen. Lopend over de heiweg genoten we van het weidse landschap. Roepende Kieviten, grutto's, wulpen, baltsende graspiepers en langs ons heen fladderende parelmoervlin-

ders maakten dit Lentefeest compleet! En terwijl we onze blik richtten op de mooi in bloei staande kruipwilgjes langs de greppels ontdekten we een kostbaar kleinood. Vlak voor onze voeten liep een spinnetje, dat zó uit een juwelierszaak weggewandeld kon zijn. De entomoloog in ons gezelschap herkende onmiddellijk de zwarte kaardespinner (eresus piger) man., fel rood achterlijf met vier zwarte vlekken, zwarte pootjes met witte dwarsbandjes. Een zeldzame waarneming, omdat dit diertje nog maar weinig in Nederland is gekonstateerd. Het wijfje is, mede door haar verborgen levenswijze, zelfs nog nooit in Nederland waargenomen. Het was een prachtig besluit van "een dag met een gouden randje".

We beseften nog eens terdege, hoeveel moois er aan je aandacht ontsnapt als je per auto de natuur verkent. Slechts 12 mensen ontmoetten wij op die stralende Lentedag! Het aantal vogels was aanmerkelijk groter: nl. 380..... we zagen in totaal 59 soorten. We besloten eenstemmig deze tocht in een ander jaargetijde te herhalen.

In de Herfst-Schouw van vorig jaar publiceerden we een deel van het artikel "In 't verleden ligt het heden" door A. Langenbach. Hier volgt het vervolg op dit artikel. (Dit werd reeds eerder in serie gepubliceerd in de Schouw - nummers in 1966 en 1967.)

In 't verleden ligt het heden

De Koning van Hoenderloo

Albert Brinkenberg, die reeds werd vermeld als de koning van Hoenderloo, werd in Beekbergen geboren; hij werd ook wel Albert de Fluite genoemd, naar de naam van zijn ouderlijke woning. Albert leidde aanvanke-lijk een zwervend leven, werkte hier en daar als boerenarbeider en verdiende wat met het snijden van heide en het steken van plaggen-turf.

Hij trouwde met een meisje uit Wageningen en zocht, toen hij twee kinderen had en het zwerven wat bezwaarlijk werd, een plaats waar hij zich blijvend kon vestigen. Op een punt waar enige heidewegen zich kruisten, aan de zuidzijde van een eikenhakhoutbos en met enige leemgroeven in de buurt waaruit hij water kon putten, bouwde hij een heide-hut.

Later, toen hij tot een zekere welstand was gekomen, verving Brinkenberg de hut door een stenen huis dat hij de naam "Het Hoenderloo" gaf. Zijn initiatief lokte anderen en zo werd de arme schaapherder, hoewel hij niet de eerste bewoner van de omgeving was, de feitelijke stichter van een dorp. Op de plaats waar thans café Rust een Weinig staat, woonde eens de ongekroonde koning van een pioniersgemeenschap. Het was wel een merkwaardige koning, want Brinkenberg had de originele gewoonte zich op blote voeten voort te bewegen.

Het begin

Albert Brinkenberg sloeg een paal in de grond en bond daar de twee schapen, die met een schop en een mes zijn hele bezit vormden, aan vast. Toen keek hij zijn vrouw

aan en zei: "Wijf, jouw Albert kent de grond door en door; uren gaans is er geen beter dan hier te vinden. En nu - de grond onder ons, de hemel boven ons, en handen aan ons lijf, dan zullen we er wel komen."

Dat waren woorden om "amen" op te zeg- gen, maar in het woeste land rondom was geen levende ziel aanwezig om de woorden van de schaapherder te onderstrepen.

Brinkenberg had het eerst met een hutje te- gen de helling van de Franse Berg gepro- beerd, maar toen bij een hevige plensregen het water door het walmgat van zijn hut naar binnen stroomde, was hij genoodzaakt ge- weest een betere plaats te zoeken. Hij had toen beter uitgekeken en de nieuwe plaats met zorg gekozen, vlak aan de weg, omdat, zoals hij het zelf uitdrukte, "een weg altijd wat levert, al is het ook maar een paarde- keutel...".

Van hut naar huis

Brinkenberg bouwde een eenvoudige plagge- hut. Enige takken schuin tegen elkaar ge- plaatst bedekt met dikke plaggen, een deur ervoor van gevlochten eiketeen en een vloer erin van veldkeien, aangevuld met leem.

Toen was het tijd om voor het levensonder- houd te gaan zorgen. Hij sneed een baal bes- te hei, zo groot als hij kon dragen, wandelde ermee naar Apeldoorn en maakte er klein- geld van. Deze transactie vormde het begin van een uitgebreide heidehandel; vooral in Arnhem kon hij de bezem- en brandheide goed kwijt. Daarnaast werd hij landbouwer, bijenhouder, herder en niet te vergeten vrachtrijder.

Als eerste in de omgeving was hij in het bezit van een kar en paard, zodat hij flinke vrach-

ten heide kon transporteren en in Deventer winkel-goederen voor zijn buurman Bijdam in kon slaan.

Het meest brachten hem de schapen vooruit. Zelf wist hij een kudde van zeventig dieren op te bouwen, doch bovendien belastte hij zich met het hoeden van schapen voor anderen. De belangrijkste vergoeding die hij daarvoor kreeg was de mest, die hij goed kon gebruiken op zijn nieuw ontgonnen land.

Zo boerde Brinkenberg langzaam maar zeker vooruit, zodat hij in 1850, na 37 jaar ploeteren, de dominee uit Gouda vol trots kon vertellen wat hij in zijn leven had bereikt:

"Onze lieve Heer heeft het best met mij gemaakt. Mijnheer heeft immers wel gezien hoe een stevige kar ik heb? En mijn paard, als het te Arnhem komt, is het nog zo fris als toen het hier vandaan ging; zulk gedoente had ik voor dertig jaren niet. Maar ga nu eens mee. Wat zeg je van die lindebomen? Mijnheer Sloet tot Oldhuis gaf ze mij als dunne spieringen present. Die heb ik zelf gepoot.

En kijk mijn huis. Een stenen goed gedekt huis, waarin het niet rookt, hé, dat is wat anders dan mijn eerste plaggehok.

Ik heb een kar en een paard, een kruiwagen, appel- en perebomen, een tuin met bonen en erwten, een zijde spek aan de zolder en worst in de schoorsteen, rogge en aardappelen en misschien boekweit en dan die schapen... mijnheer, dat heb ik allemaal met deze zelfde handen verdiend, waarmee ik nooit heb gebedeld en ik heb negen kinderen groot gebracht."

Negen kinderen

Dat Brinkenberg een vooruitstrevend mens was, blijkt uit de moeite die hij deed om zijn kinderen onderwijs te verschaffen. Op de jaarmarkt in Deventer ontmoette hij een aan lager wal geraakte onderwijzer. Hij nam de man mee naar Hoenderloo, verschaftte hem onderdak en liet hem zijn kinderen onderwijzen.

Het is tragisch dat Brinkenberg, die zoveel voor zijn kinderen deed, in zijn laatste levensjaren veel narigheid ondervond van één van zijn zonen. Deze knaap, een verboemel-

de figuur, was zo agressief tegen zijn oude vader, dat deze soms nachten achtereen liever tussen de schapen ging slapen dan in zijn woning.

Naast het verdriet om een verloren zoon echter vreugde om de anderen.

"Wat zeg je, negen kinderen?", vroeg ds. Herman de Ridder verbaasd toen Brinkenberg hem over zijn kinderrijkdom had ingelicht.

"Ja zeker", zei deze toen vol trots, "en ze doen krek als mijn eerste bijen; ze zwermen al. Daar ginds in dat huisje woont mijn dochter; kijk daar loopt haar kind, het moet grootvader tegen mij zeggen; ik gaf ze tien schapen mee, om te beginnen." Dat laatste sloeg uiteraard op de bruidsschat van zijn dochter; tien schapen, terwijl Brinkenberg zelf met twee beestjes was begonnen.

Wat zal die man zich gevoeld hebben!

Pioniers van Hoenderloo

De Heldringstatistiek

Dat wij in staat zijn ons een vrij goed beeld te vormen van de pioniersgemeenschap Hoenderloo is vooral te danken aan de publicaties van dominee Heldring. Een bijzonder waardevolle bijdrage is de statistieke opgave betreffende de jonge buurtschap naar de toestand per 1 januari 1845, opgenomen in de bundel "Wandelingen over de Veluwe" (1845).

Uit deze opgave blijkt, dat op het genoemde tijdstip de nederzetting bestond uit 45 gezinnen (239 personen).

Als beroep wordt voor de meesten opgegeven heidemaayer; voor een aantal dagloner. Van kerkelijke verdeeldheid was geen sprake, want met een uitzondering (Luthers) waren alle ingezetenen gereformeerd.

Het totale bezit bestond uit 341 schepel (bijna 50 hectare) ontgonnen land, 541 schapen, 46 koeien, 5 paarden en 1 os. Hieruit blijkt dat behalve de heidehandel ook de schapenhouderij en de landbouw belangrijke middelen van bestaan vormden.

De rijkste man van de nederzetting was in 1845 stellig Albert Brinkenberg met een be-

zit van 30 schepel land, 50 schapen, 3 koeien, 1 paard en 1 os. Het gemiddelde bezit van de pioniers, die zich voor 1830 vestigden, bedroeg namelijk slechts 15 schepel land, 24 schapen en 2 koeien.

Daar dominee Heldring voor elke pionier het jaar van vestiging opgeeft, is het mogelijk een beeld van de ontwikkeling der buurtschap te vormen.

De eerste bewoner, Elbert Elbers, vestigde zich in 1804 en de tweede, Albert Brinkenbergh, in 1813. In 1815 hadden zich bij dit tweetal gevoegd Theunis van Kooten, Bart Ploeg, Jacob Essenstam en Hendrik Meiboom.

De toename verliep daarna aanvankelijk uitermate langzaam. Tien jaar later, dus in 1825, hadden zich in totaal 13 gezinnen gevestigd en in de daarop volgende tien jaar nam dit aantal met slechts 4 toe.

Vanaf 1836 verliep de uitbreiding sneller, zodat in 1840 het aantal vestigingen 26 bedroeg en in 1845 het reeds genoemde getal van 45 werd bereikt.

Elbert Elbers, de eerste

Over de man, die in 1804 zich aan de rand van de Deelense heide, in de luwte van de eikenhoutbergen van Hoog Baarlo, vestigde, is weinig bekend, maar aan deze vestiging is een sappig verhaal verbonden, dat door ds. Heldring op schrift werd gesteld.

Een zekere mijnheer Quarles, bewoner van het herenhuis Hartskamp bij het tegenwoordige Harskamp, vond in oude papieren vermeld, dat hij zich de eigenaar kon noemen van een stuk grond op Hoog Baarlo.

Hij liet zich door een dagloner het perceel wijzen en besloot na een ingesteld onderzoek een woning op het perceel te laten bouwen. Het huis was in 1804 gereed en werd betrokken door Elbert Elbers.

Deze Elbers beweerde later dat de heer Quarles hem huis en grond had geschonken. Het proces, dat hiervan het gevolg was, werd door de Arnhemse advocaat Busser ten voordele van Elbers gewonnen. Later trad dezelfde advocaat echter op namens de aangrenzende eigenaren, de heer Evekink en consor-

ten te Zutphen. Ook dit proces wordt door de advocaat gewonnen, zodat het perceel ten slotte aan de Zutphense heren bleek toe te behoren. Deze bieden het in 1814 aan Theunis van Kooten te koop aan, maar daar deze de koopsom niet bijeen weet te brengen, wordt het in datzelfde jaar verkocht aan Bart Ploeg, die de definitieve eigenaar en bewoner wordt.

Uit de opgave van dominee Heldring blijkt, dat ook Elbers en Van Kooten op Hoog Baarlo woonachtig zijn gebleven. Inmiddels had zich echter in 1813 ook Brinkenbergh gevestigd, zodat deze tweede bewoner werd en Van Kooten en Ploeg respectievelijk op de derde en vierde plaats kwamen te staan.

Bijdam, de veelzijdige

Naast Brinkenbergh wordt Bijdam genoemd als een belangrijke figuur voor het heidedorp Hoenderloo.

Bijdam bracht zijn kinderjaren door in een vondelingenhuis en kwam daarna bij een hardvochtige boer terecht, die hem duchtig liet werken.

Hoewel behorend tot de latere pioniers (1835) was hij in 1845 reeds tot betrekkelijke welstand gekomen. Zijn bezit was nog niet omvangrijk, maar hij dreef een winklenering en voorts verdiende hij nog met stenen bakken en metselen. Dat stenen bakken ging uiteraard vrij primitief in zijn werk. Het oventje werd met heide gestookt en samen met zijn dochtertje vormde hij de stenen van leem, die uit Hoenderlose bodem werd gedolven. Om hem aan te moedigen gaf dominee Heldring hem een order voor het bakken van 5000 stenen ten behoeve van een te bouwen needschooltje.

Evenals Brinkenbergh was ook Bijdam van mening, dat na een put een school het meest noodzakelijk was en geen moeite was hem te veel om het tot stand komen van beide voorzieningen te bevorderen.

Hij had enige tijd zijn kinderen de school in Beekbergen laten bezoeken, maar deze monstertocht door de stuifzanden was toch te zwaar voor hen; één van zijn dochtertjes wist hij op een keer slechts op het nippertje in

een orkaan aan de dodelijke greep van de zanden te ontworstelen.

Typerend voor Bijdam was zijn vindingrijkheid. Zo had hij een ploeg uitgedacht en geconstrueerd; een karretje met wielen van ongelijke grootte, met daaronder een schaar bevestigd. Hoe hij daarmee ploegde, vertelt baron Sloet zo kostelijk, dat ik niet kan nalaten hem te citeren: "Bijdam heeft in zijn huwelijk tien kinderen verwekt; wanneer de tijd van ploegen daar is dan treedt hij met zijn vrouw tussen de beide stelen voort, en trekken zijn kinderen aan het leisels het werktuig vooruit..."

Zo spande dus de boer zijn kinderen voor de ploeg, maar ... boer Bijdam ploegde voort.

Een zeldzame plant op "De Hoge Veluwe"

Enige tijd geleden ontdekte Boswachter J.A. van der Jagt in het uiterste Zuiden van "Kemperberg" een plant, die bij determinatie de — zeer zeldzame — *Stekende Wolfsklauw* (*Lycopodium annotinum* L.) bleek te zijn. De familie van de Wolfsklauwen (*Lycopodiaceae*) behoort tot de sporeplanten, dat zijn, zoals bekend, planten, die zich niet voortplanten door middel van zaden doch door middel van sporen (zwammen, mossen en varens zijn ook sporeplanten).

De Wolfsklauwen zijn kruidachtige, overblijvende planten, de stengels, die dikwijls herhaaldelijk dichotoom vertakt zijn, kunnen meer dan 1 meter lang worden, de bladeren zijn in de regel klein, schub- of naaldvormig en meestal spiraalsgewijze op de stengel ingeplant.

De Stekende Wolfsklauw doet ietwat denken aan een geheel andere sporeplant, het zg. Haarmos (*Polytrichum commune* L.).

Van de — minder zeldzame — Grote Wolfsklauw (*Lycopodium clavatum* L.), die ook op "De Hoge Veluwe" voorkomt, worden de (gele) sporen als pillenpoeder (smetpoeder) in apotheken gebruikt.

v.M.d.R.

Bijeenkomsten Camerajagersgilde

Het camerajagersgilde van De Hoge Veluwe komt zaterdag 27 april om 11 uur bijeen in Restaurant Rust een Weinig te Hoenderloo. Getracht zal worden ieder lid van het gilde iets van zijn dia's of films te laten projecteren. Dit mag echter een niet te lange tijd in beslag nemen. Dus houdt U het kort. Ik stel voor, dat die camerajagers, die het afgelopen voorjaar door tijdgebrek niet aan de beurt kwamen, voorrang te verlenen.

Deze reünie draagt een besloten karakter en kan dus niet door belangstellenden worden bijgewoond, echter wel door die vrienden van De Hoge Veluwe, die evenals wij hun camera als wapen hanteren en daarmee met een zekere kennis van zaken (dit niet te letterlijk opvatten), maar vooral eergevoel en verantwoordelijkheidsbesef op jacht gaan. Deze vrienden kunnen eens komen kennismaken op 27 april.

Na afloop is er gelegenheid voor een gezamenlijke maaltijd.

Wat de Hubertus-Reünie betreft, deze wordt dit jaar weer in de Waldhoorn te Otterlo gehouden op zaterdag 26 oktober a.s. en zal voor het eerst een internationaal karakter dragen door medewerking van twee buitenlandse camerajagers, tevens Vrienden van De Hoge Veluwe. Op deze reünie is iedere belangstellende van harte welkom; toegang gratis. De reünie wordt voorafgegaan door een herfstrit over het Kroondomein. Startplaats Ermelo — richting Elspeet, van hieruit via Uddelermeer naar Otterlo. Exacte gegevens volgen in de Herfst-Schouw.

Inlichtingen over beide reünies worden U, als altijd, uitsluitend telefonisch, liefst tussen 18.00 en 19.00 uur, gaarne door mij verstrekt.

Jan Kammeijer,
"De Pastorale", Hanengewei 3, Ermelo, tel. 03417-3962.

Museumnieuws

Concerten Kröller-Müller Museum

Het eerste voorjaarsconcert wordt gehouden op 30 maart door het *Kernensemble*: Ronald Masin, viool; Maria Kelemen, altviool; Bob Reuling, cello; Rinus Groot, piano. Gespeeld wordt het piano-trio no. 2 van Pijper uit 1921, het pianotrio van Ravel uit 1915 en het pianokwartet op. 15 van Fauré uit 1879. Een avond dus van drie voorlopers van de moderne muziek, die alle drie op hun wijze zeer grote invloed hebben gehad op de volgende generatie, zonder dat ze zelf een breuk vertonen in hun werk.

27 April speelt *Trio A*, bestaande uit: Hans Meyer, hobo; Jan Mosk, klarinet, en Hans Vos, fagot. Het trio speelt bij voorkeur werken van de Parijse Groupe des Six (1919, Milhaud, Auric), maar in Otterlo spelen ze ook werk van Rudolf Escher, de Pool A. Tansman en Mozart. Een feestelijk programma, dat in de kleine concertzaal van het museum zeer goed tot zijn recht zal komen, daar deze akoustisch heel gunstig is voor blaasinstrumenten.

Tentoonstellingen Kröller-Müller Museum

Van 6 april-16 juni wordt in het Rietveld-paviljoen en op de twee gazons daaraan grenzend een tentoonstelling gehouden van 8 grote recente beelden van *Philip King*: de Arnhemmers wel bekend door zijn deelname aan Sonsbeek 1966, de eerste tentoonstelling waarin Nederland op grote schaal kon kennismaken met de kleurensculpturen der jonge Engelsen.

Sinds een verblijf in Japan, waar in 1969-70 een kleine groep beeldhouwers de kans kreeg om in een wijd landschap sculpturen te maken op een schaal, die ze in het eigen atelier nooit kunnen en konden realiseren.

Er wordt een uitvoerige catalogus gemaakt, eigenlijk een complete monografie, met tien-

tallen illustraties (ook in kleur), o.a. van schetsboekbladen, die nog nimmer gepubliceerd werden, terwijl behalve een lange inleiding van museumdirecteur Oxenaar, King zelf voor deze uitgave een tiental korte beschouwingen, die hij in de loop van zijn leven schreef, bijeenbracht.

De catalogus bevat een volledige oeuvre-catalogus (vanaf 1958) in beeld, talloze nog nimmer gereproduceerde schetsboekbladen en een bundeling van zijn eigen gedachten over zijn werk. Daar King heel helder denkt en voortreffelijk schrijft, werd hier alleen een samenvattende inleiding van David Thompson aan toegevoegd. De catalogus wordt in het Engels gepubliceerd om de verspreidingsmogelijkheden te vergroten en de kosten zo laag mogelijk te houden (ca. f 10,-), maar er wordt een uitgebreid Nederlands résumé beschikbaar gesteld.

In april (21 april-3 juni) wordt bovendien nog een tentoonstelling gehouden van sculpturen en tekeningen van de Joegoslavische beeldhouwer *Dusan Dzamonja*.

Trouwe bezoekers aan het Kröller-Müller Museum zullen zich ongetwijfeld de grote, geheel uit gelaste spijkers geconstrueerde sculptuur uit 1966 herinneren, die al vanaf de opening in de nieuweingangshal staat. In volledige concentratie, door geen enkele modieuze stroming beïnvloed, heeft Dzamonja verder gewerkt. Steeds weer in ronde, omhullende vormen, die hij zelf ziet als "een pantser om een relikwie" wordt duidelijk hoe belangrijk de *binnenruimte* voor hem is (hierin toont hij zich een tijdgenoot van Henri Moore en Barbara Hepworth).

Al vanaf 1951 (hij is geboren in 1928) maakte Dzamonja ontwerpen voor verzetssmonumenten, hij voelde zich zeer betrokken bij de slachtoffers van de Duitse en Joegoslavische concentratiekampen, hij maakte in 1968-1970 een monumentaal herdenkingsmonument voor zijn gesneuvelde landgenoten bij Bari (Italië) — van deze ontwerpen en uitgevoerde monumenten worden foto's en kleine modellen getoond. Bovendien exposeren we — voor het eerst — 80 bladen uit Dzamonja's schetsboeken, van 1959-1973.

Waarnemingen bij merels

Chr. van Orden

Op 27 maart 1971 begon in onze tuin een paartje merels te nestelen in een Hondstroos tegen het huis. Op zich zelf is dat niets bijzonders en ook het volgende is in het geheel niet opwindend of nieuw. Doordat echter het gebeuren plaats vond in onze tuin, zagen we dingen die we anders nooit zouden hebben waargenomen.

Het merelwifje was op 1 april klaar met haar nest en op 5 april lagen er vier eieren in. Het geluk duurde niet lang: op 12 april was het nest 'bezoekt' door een kat. Het wemelt helaas in onze buurt van de katten. Treuren over het verlies van de eieren was er bij de merels gelukkig niet bij. Op 15 april werd er gestart met een nieuw nest, nu in een Kamperfoelie bij de voordeur. Op 17 april was dit al klaar en op 21 april lagen er vier eieren in, waarna de broedperiode opnieuw begon.

Opvallend was het hoe zowel de eerste als de tweede maal de nestplaats aangewezen werd door het mannetje. Zingend en opvallend langzaam vliegend — imponeervlucht — begaf het zich naar zijn voorkeurplaats. Vanaf een afstandje bekeek het vrouwtje deze zaak ogenschijnlijk geheel ongeïnteresseerd, poetste zich of keek slaperig. Het mannetje herhaalde de vertoning meestal zo'n keer of drie direct na elkaar. Na de derde maal wilde het vrouwtje door het mannetje gevoerd worden, wat ze kenbaar maakte door de belhouwing van een jong aan te nemen. Het mannetje reageerde hierop door voedsel te gaan zoeken en het wifje de prooi aan te bieden. Dit herhaalde zich enkele malen, waarna het vrouwtje te kennen gaf, getreden te willen worden, hetgeen prompt gebeurde en wel tot vier keer achter elkaar. Duidelijk was te zien, dat het initiatief tot de paring uitging van het wifje.

Op 7 mei, toen er al jongen waren, was het geluk wéér niet met het merelpaartje. 's Avonds om een uur of negen hoorden we

aan het lawaai, dat er met de merels iets loos was. Naar de voordeur rennend kon ik het 'lieve' poesje van de voorburen nog net aan haar staart uit de kamperfoelie trekken. Na enkele fikse tikken liet ik het beest los, doch het kwaad was al geschied: ook het tweede legsel was verloren.

Bijkans daags daarop werd met de bouw van een derde nest begonnen in de Bruidssluiertegen onze slaapkamer. Op 11 mei was dit gereed, op 15 mei begon het broeden op de vier eieren. Klokslag 6 uur 's morgens werd het vrouwtje door het mannetje afgelost, dat zijn komst daarbij aankondigde door een heel dun 'trie'-roepje. Ogenblikkelijk daarop verliet het wifje dan met de bekende mereleroep het nest. Daarna ging het mannetje op het nest zitten, hetgeen wisselend 10 tot 40 minuten duurde. Interessant is, dat in de literatuur wordt vermeld dat mannetjes niet broeden. Weliswaar beperkte het broeden van het mannetje bij ons merelpaartje zich tot de vroegste uren, doch er was wel degelijk sprake van broeden.

Op 29 mei waren er kleine jongen in het nest. Prachtig was te zien, met welk een voorzichtigheid deze kleine wezens zowel door pa als door ma werden gevoerd. Heel anders dan 10 dagen erna, toen het voeren in feite niets anders meer was dan zo vlug mogelijk een lading wormen in een opengesperde trechter duwen, wachten op een uitwerpselenpakket, dit inslikken of meenemen en zo gauw mogelijk weer met een nieuwe voorraad komen. Maar toen de mereltjes nog 2 tot 4 dagen oud waren, was het werkelijk roerend, met welk een zorgvuldigheid het vrouwtje na het voeren op de jongen plaatsnam, dus zonder wild heen-en-weer-schudden na het plaatsnemen, zoals dat in het stadium van het broeden wel gebeurde.

Bij het opgroeien van deze mereltjes begonnen de katten echter opnieuw. Ons ge-

duld was, na elke morgen tussen half vier en zes uur te zijn gewekt door alarmerende merels, op. Toen ik, als klap op de vuurpijl, op 6 juni wakker werd door een in de Bruidsluier klimmende kat, stond het plan vast: deze jonge merels zouden hoe dan ook uitvliegen! Er werd een katteval bij het nest geplaatst, overigens een val waarin katten levend worden gevangen, een soort inloopkooi dus. Zodra een kat in de kooi zat, werd het beest overgoten met enkele emmers water en daarna losgelaten. Kwam de zelfde kat voor de tweede maal in de kooi, dan werden de repesaille-maatregelen iets harder. Hoe onwaarschijnlijk het na het bovenstaande ook klinkt, toch presteerde een kat het op 9 juni bij het nest te klimmen. Door slaapdronken uit bed te stappen en naar buiten te hollen, kon de schade worden beperkt tot één dood jong. De overige drie jongen hadden tijdig het nest verlaten en zaten in het bosje achter in de tuin. Alhoewel ze duidelijk voortijdig het nest hadden verlaten, zijn deze drie jongen toch groot geworden. Elke morgen werden we echter al vroeg gewekt door alarmerende merels, zodra zich weer een kat liet zien.

In tegenstelling tot wat wij anders meemaakten, zijn deze mereltjes geheel opgegroeid in onze tuin. Dit kwam m.i. hoofdzakelijk, doordat het wemelde van de rijpe aalbessen, rijpende krenten en morellen, hoewel die niet geheel en al voor merelconsumptie werden overgelaten.

Terwijl deze jongen nog maar nauwelijks het nest hadden verlaten en bovendien zoals gezegd voortijdig, begon het vrouwtje tot mijn verbazing te werken aan een vierde nest, nu in een Hondroos die overwoekerd was door een forse Heggerank. Het mannetje nam nu de verzorging van de drie jongen bijna geheel voor zijn rekening, hetgeen hem helemaal geen moeite kostte. In het vierde merelnest kwamen wederom vier eieren te liggen en op 17 juli werden twee jongen geboren; de overige eieren waren onbevruucht. Op de dag van de geboorte van deze twee jonge merels werden de jongen uit het derde nest nog in de tuin gevoerd! Dit veranderde echter al op 18

juli; al de aandacht van het mannetje ging toen uit naar de jonggeborenen. Het vrouwtje negeerde de jongen uit het derde nest reeds lang. In tegenstelling tot wat in de literatuur vermeld staat, werden de jongen uit het derde nest niet verdreven, ze bleven in de tuin.

Op 25 juli begon het merelmannetje zich evenwel agressief tegen deze jongen te gedragen. Het vrouwtje had voor dit soort zaken geen tijd; ze was echt een sloofje dat maar steeds weer voedsel haalde. Inmiddels begon ze het uiterlijk van een oudere vrouw te krijgen: de rui begon bij haar in te zetten, ze was een paar staartveren kwijt en ook borsten rugveertjes begonnen op grote schaal los te laten. De merelman was daarentegen nog steeds een Adonis onder de merels, hij had nog een puntgaaf verenkleed, een helder gele ring rondom de ogen en een geheel gele snavel. Op 25 juli begon echter ook bij hem het voortschrijdende seizoen zijn invloed te doen gelden: de punt van de bovensnavel begon donker te worden.

Op 30 juli zag ik dat de mereltjes al uit het nest waren, 13 dagen oud. Er was nu geen verstoring geweest. Veel katten uit de buurt hadden namelijk al kennis gemaakt met de inloopkooi, waardoor in het vierde nest de jongen in alle rust konden opgroeien. Pas op 8 augustus begonnen de jongste mereltjes wat te fladderen en ook pa en ma achterna te vliegen om zodoende nog vlotter van voedsel te worden voorzien. De tuin was toen bessenloos en ik kreeg sterk de indruk dat de voedselvoorziening de ouders meer moeite kostte. Bovendien was het toen erg droog, zodat de wormenjacht ook niet zo vlot verliep. Ondanks het minder veelvuldig aanwezig zijn van bessen groeiden de jongen uit het vierde nest voorspoedig op.

Het vrouwtje probeerde zowaar het mannetje tot een vijfde broedsel te verleiden. Ze deed dit door heel aanstellerig de andere — oude — nesten op te zoeken, hierop te gaan zitten en dan een bedelhouding aan te nemen. Het mannetje ging echter nu niet meer op deze avances in. Het vrouwtje zag er trouwens ook erg 'versleten' uit, doch dat zal wel niet de oorzaak zijn geweest.

Thans werden de jongen uit het derde nest ook niet meer door de merelman verjaagd. Buurmerels werden hoe langer hoe meer in onze tuin getolereerd, wel het beste bewijs dat het territorium allengs werd opgegeven en het broedseizoen afgelopen raakte. Voordien waren er veel territoriumgevechten met indringers, doch deze werden vrij eenvoudig opgelost. Na wat geschreeuw en elkaar achterna vliegen was de huisvredebreuk — want dat is het ten slotte — weer van de baan.

Mijn waarnemingen leiden dus tot de volgende conclusies:

1. merelmantjes broeden wel degelijk, zij het kort en dan nog in de vroege morgenuren.
2. in totaal werden er 16 eieren gelegd, waaruit 5 jongen het vliegvlugge stadium hebben weten te bereiken, zij het met hulp.
3. De nestplaatskeuze is een zaak van het mannetje. Het overige, althans wat de voortplantingscyclus betreft, is in hoofdzaak een vrouwenrol, met uitzondering van de verzorging van de uitgevlogen jongen, waarin het aandeel van het mannetje veel groter is.

Overgenomen uit *Natura*, maart 1972.

Enkele tips, n.a.v. bovenstaand stukje

De terreur door katten teistert veel merel- en andere nesten in stadstuinen. Toch zijn we in dat opzicht niet zo weerloos als het wel lijkt. Op verschillende manieren kunnen we proberen er iets tegen te doen.

1. Als je een goed schutter bent. — Met een windbuks schieten op het puntje van de staart van de desbetreffende poes. Het dier lijdt er niets van, schrikt zich alleen een hoedje, zodat ze na enkele keren niet meer terugkomt. Maar deze manier zal menigeen tegen de borst stuiten en je wilt toch ook geen ruzie met de burens/kattenhouders.
2. Als U kans ziet bij een dierentuin een beetje roofdierenmest te krijgen, wil het vaak ook wel helpen, als men op enkele punten in de omtrek van het nest enkele kwakjes neerlegt. Zelf heb ik mijn tuin

praktisch kattenvrij gekregen door op ca. 20 plaatsen een klein hoopje van een mestmengsel van leeuwen, tijgers en panthers neer te leggen. Het was komiek en opwindend te zien, met hoeveel argwaan en "op hoge poten" de poesen snel de tuin doorkruisten. Alle haren rechtop!

Het hoeft maar zo weinig mest te zijn, dat je er als mens niets van ruikt, b.v. de hoeveelheid die in een half kopje gaat, per hoopje. Na ernstige regenval of langdurige droogte het spul vernieuwen. Oppassen voor de planten, deze mest is erg scherp, dus kan verbranding van het gewas optreden. Zelf legde ik de mestkwakjes op kleine petriskaaltjes. Tegen honden hielp het niet, die gingen er juist met voorliefde in liggen rollen.

3. Ten slotte is het ook mogelijk om een nest als het eenmaal klaar is, te omhullen met wijdmazig kippengaas. Het gaas moet op zo'n afstand van het nest blijven, dat een kat er met zijn pootjes niet bij kan. Als men dit gaas snel en rustig aanbrengt, laten de meeste merels hun nest niet in de steek, vooral als er eenmaal jongen in zitten. Ook tegen kraaien, eksters en vlaamse gaaien, e.d. helpt deze methode. Menig broed kan op die manier gered worden.

B. Schäffner.

Valkeniersjaarboek 1972

Gewoontegetrouw is de Schouwredactie weer verblijdt met het jaarboek van de valkerij in Nederland. Verblijdt, omdat het ieder jaar weer een plezier is om dit werkje te bestuderen, zowel qua inhoud als uitvoering. Dat onze valkeniers steeds een jaar achter zijn, neem je dan graag op de koop toe. Het kan ook haast niet anders, als je ziet met hoeveel zorg het geheel is samengesteld. Uit ervaring weten we hoeveel tijd en moeite in zo iets gaat zitten.

En de inhoud? Ja, eerlijk gezegd, helemaal gelezen en bestudeerd heb ik het nog niet. De tijd tussen ontvangst en de sluitings-

datum van deze Schouw waren te kort. Maar "geneusd, geroken en gesnuffeld" heb ik er wel aan. Met stijgend genoegen. Onder andere een artikel over de stand van zaken betreffende havik en sperwer in Nederland, het fokken van grijpvogels en de kunstmatige inseminatie met een voorstel om fokervaringen in de natuur toe te passen en – hoe verzin- nen ze 't, als je juist zelf ambtelijk met eksters werkt – instructies voor de eksterjacht. Zo'n grijpvogeljacht op de ekster moet toch heel wat weidelijker zijn dan het gewone knallen door het nest, waardoor zoveel eksters sneuvelen. Alles met alles, interessante stof genoeg voor een welbested weekend! Tot slot de gebruikelijke gegevens: kosten f5,-, te bestellen bij G.A. van Nie, Pluto 14 te Hapert N-Br. Rekening 48.38.59.214 bij de Amrobank, Veldhoven, of postgiro no. 1.02.38.00.

B.S.

Bestuursmedelingen

Het Bezoekerscentrum "De Aanschouw" in het Nationale Park De Hoge Veluwe zal weer van 1 april tot 1 november van dit jaar geopend zijn van 10.00 uur tot 17.00 uur, dagelijks.

Een aantal leden van onze vereniging heeft zich wederom bereid verklaard om aan de balie de bezoekers informatie te verstrekken en brochures en boeken te verkopen.

De vaste kern van verleden jaar heeft echter nog behoefte aan enige vrijwilligers(sters), die als reserves kunnen invallen. Zij, die voor dit afwisselende en interessante werk voelen of nadere inlichtingen hierover wensen, kunnen zich in verbinding stellen met mevrouw C. Haitink-Bartels, Prins Bernhardweg 10 in Oosterbeek, telefoon 08307-5455.

Herinnert U het zich weer.....

Als sluitstuk van de grandioze fotowedstrijd publiceren wij deze foto van mevrouw H.M. Sluyter-Vorster.

vereniging 'vrienden van de hoge veluwe'

Uit de Statuten:

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park De Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park De Hoge Veluwe"

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park De Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
  - b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwedagen" per jaar;
  - c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park De Hoge Veluwe";
  - d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voornoemd;
-

BESTUUR

Jhr. W.H. de Beaufort	- ere-voorzitter
D.A. Kramer	- voorzitter
H.C. Haitink	- secretaris
	Prins Bernhardweg 10, Oosterbeek, telefoon 08307-5455
Mr. Ph.A.J. Mees	- penningmeester
Mr. F.Th. Dijckmeester	- burgemeester van Apeldoorn
Mevr. W. Ebregt-van Riemsdijk	
Dr. J.L. van Haaften	
Mej. J.J.M.H. Oudemans	
Drs. J.C.H. Oudemans	
R.P. Pieters	
Drs. J.A.F. Roelen	- burgemeester van Arnhem
J. Slot	- burgemeester van Ede

Adviserende leden:

Ir. H. van Medenbach de Rooy	- directeur Nationale Park De Hoge Veluwe
Drs. R.W. Oxenaar	- directeur Rijksmuseum Kröller-Müller
-

De minimum-contributie per jaar bedraagt f 10,- voor gewone leden. voor huisgenoten van leden f 3,50; voor jeugdleden f 1,00. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor ten minste f 10,00 per jaar. 'De Schouw' wordt u gratis toegezonden. Contributies dienen overgemaakt te worden aan de Vereniging 'Vrienden van De Hoge Veluwe', giro 95 19 93 te Arnhem.

